[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

ظهور و حضور روستا و میراث روستایی در سیر تطور اسناد بین‌المللی حفاظت

هادی ندیمی *، رضا ابوئی **، مهدی صادق‌احمدی ***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹٤/۰۵/۳۱
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹٤/۱۲/۲٤

چکیده

بخشی از مهم‌ترین دستاوردهای تشریک مساعی جامعه بشری طی پنجاه سال اخیر، در مجموعه‌ای از اسناد بین‌المللی که موضوع آن‌ها به‌طور کلی حفاظت و میراث فرهنگی است، تبلور یافته است. بررسی این اسناد از آن‌جا که از یک سو چکیده تجربیات بین‌المللی است و از سوی دیگر رشد و تطور دانش و بینش کلی در زمینه حفاظت را بیان می‌دارد، از منظر میزان اهتمام به موضوع روستا و میراث روستایی حائز اهمیت است. «روستا» به‌عنوان یکی از داشته‌های ارزشمند بشری با همه ابعاد، خصایل و ویژگی‌هایش در سیر تطور این اسناد موضوعیت دارد. در اینجا روستا موجودیتی کهن و نمودار هماهنگی انسان و طبیعت در طی سالیان دراز است که از یک سو به‌دلیل تناسبش با انسان و محیط اجتماعی و از سوی دیگر با سرزمین و مکان «به‌عنوان یک کل» شایسته حفاظت است.

بررسی این اسناد نشان می‌دهد که مفاهیم پایه حفاظت در طول زمان دستخوش تغییر و تحول شده‌اند. وجوه مختلف روستا و میراث روستایی در ضمن این تغییرات از موضوعی حاشیه‌ای تبدیل به متن شده و روز به روز بر اهمیت آن‌ها افزوده شده است.

مقاله پیش رو حاصل بررسی و تحلیل محتوای بیش از سی سند بین‌المللی در موضوع حفاظت و استخراج مفاهیم و فرازهای مرتبط با روستا و ارزش‌های روستایی از خلال سطور آن‌ها است. این بررسی در چارچوب اسناد منتسب به سه نهاد بین‌المللی یونسکو، ایکوموس و اتحادیه اروپا محدود می‌باشد. این مطالعه چهار دوره زمانی از منشور ونیز در سال ۱۹٦٤ میلادی تا منشور میراث روستایی اروپا در سال ۲۰۱۲ میلادی را در بر می‌گیرد. گردآوری اطلاعات این مقاله بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی متن اصلی اسناد بوده و راهبرد تحقیق، توصیفی و تحلیلی است. تحلیل روند مذکور شامل مقایسه تعاریف، ارزش‌ها، راهبردها و دیگر فرازهایی از اسناد است که به مبانی حفاظت و سیر تحول آن ارتباط دارد.

این تحقیق نشان می‌دهد که در روند این تغییرات، میراث روستایی به‌عنوان یک کل هماهنگ و بنیانی چندرشته‌ای اهمیت می‌یابد، راهبردهای حفاظت از مرمت به حفاظت توأمان و چند جانبه‌نگر ارتقاء می‌یابند و چالش ادغام حفاظت و توسعه روستایی ادامه می‌یابد. نتایج این تحقیق در کنار پژوهش‌های دیگر خواهد توانست به تبیین مناسبی از مبانی حفاظت روستا بیانجامد.

واژگان کلیدی: روستا، میراث روستایی، معماری روستایی، اسناد حفاظت، منشورهای حفاظت.

* دکترای معماری، استاد دانشگاه شهید بهشتی.
** دکترای مرمت، استادیار دانشگاه هنر اصفهان.
*** معمار، دانشجوی دکترای مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان. m.sadeghahmadi@aui.ac.ir

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

مقدمه

براساس اسناد، بیانیه‌ها و منشورهای مرمت و حفاظت در پنجاه سال گذشته، هم‌زمان با اضافه شدن مفاهیم و گاه مصادیق واجد ارزش به حوزه میراث، ناگزیر مفهوم حفاظت تا مرزهای جدیدتر بسط یافته است. نتایج تجارب عملی حفاظت از یک سو و گسترش تهدیدهای روندهای توسعه و تغییر رویکرد جهانی به توسعه پایدار از سوی دیگر زمینه چنین تغییراتی را فراهم آورده است. در طی این روند تکمیلی، مفهوم میراث روستایی نیز تکوین یافته و نگرش به روستا و ابعاد آن نیز تغییر کرده است.

از آنجا که تاکنون بررسی دقیق و موشکافانه چگونگی روند تغییرات در اسناد مذکور از منظر حفاظت روستا با نگاهی فراگیر صورت نگرفته است، این مقاله به بررسی میزان توجه به روستا و میراث روستایی در سیر تطور این اسناد می‌پردازد. این بررسی تنها محدود به آنچه که به صراحت در هریک از اسناد مذکور درباره روستا و میراث آن آمده نیست بلکه چگونگی ظهور و تکوین مفاهیم و ارزش‌های جدید میراثی و رویکردهای کلی حفاظت که با میراث روستا و حفاظت آن ارتباط داشته نیز مدنظر قرارگرفته‌اند.

این مقاله پس از معرفی و تبیین کلی اهمیت اسناد بین‌المللی حفاظت به مروری بر مفهوم مورد نظر از روستا و میراث روستایی می‌پردازد. در بخش اصلی مقاله، در مقاطع زمانی چهارگانه از منشور و نیز تاکنون، میزان توجه هر سند به حفاظت از روستا و میراث روستایی و مهم‌ترین ارزش‌ها و راهبردهای مرتبط با آن بررسی شده است. با کمک جداول تحلیلی و جمع‌بندی تحلیل تطبیقی اسناد مذکور، تصویری روشن از روند کلی خط سیر زمانی تغییرات در مقیاس مبانی ارائه شده است.

سؤالات تحقیق

– در سیر تحول اسناد بین‌المللی حفاظت، نگرش اسناد به کدامیک از وجوه، ابعاد و ارزش‌های روستا معطوف بوده است؟

– روند تکوین میراث روستایی و قوام یافتن آن متأثر از اعتبار یافتن کدام ارزش‌ها و مفاهیم حفاظت بوده‌اند؟

– مبانی حفاظت روستا و مهم‌ترین راهبردهای پیشنهادی اسناد در دوره‌های متوالی بر چه موضوعاتی متمرکز بوده است؟

اسناد بین‌المللی حفاظت

اسناد بین‌المللی حفاظت شامل منشورها، معاهدات، قطع‌نامه‌ها و توصیه‌نامه‌هایی است که توسط نهادهای بین‌المللی در حوزه مرمت و حفاظت تدوین شده‌اند. تدوین اصولی برای حفظ و مرمت آثار گذشتگان در ابعاد ملی از قرن نوزدهم در دستور کار برخی کشورها بوده است. (حبیبی، مقصودی، ۱۳۸۸: ۱۳۱) در قرن بیستم اولین سند مشهور بین‌المللی در این زمینه در سال ۱۹۳۱ میلادی با عنوان «منشور آتن» تدوین شد. در سال ۱۹٦٤ میلادی دومین کنفرانس معماران و استادکاران در ونیز به تأسیس نهاد غیردولتی بین‌المللی «ایکوموس» منجر و «منشور ونیز» به‌عنوان رهنمود اخلاقی بنیادین آن پذیرفته شد. (یوکیلتو، ۱۳۸۷: ۱۲۳) ایکوموس از آن پس به‌طور متوالی به ارائه اسنادی جدید در این باره پرداخته است. سازمان فرهنگی هنری سازمان ملل «یونسکو» نیز با تکیه بر امکان تنظیم معاهده به‌عنوان سندی الزام‌آور و قانونی معتبر(Jokilehto,2008:12) از دهه ٦٠ میلادی تبدیل به یکی دیگر از بازیگران و تأثیرگذاران صحنه حفاظت بین‌المللی شد. «اتحادیه اروپا» نیز از همان سال‌ها مصوباتی در زمینه حفاظت و مرمت داشته است که مهم‌ترین آن‌ها از ۱۹۷۵ میلادی سال "میراث معماری اروپا" آغاز می‌گردد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

اسناد بین‌المللی حفاظت امروزه بخشی از هویت علم حفاظت و حاصل جمع دانش و بینش مورد توافق جامعه بشری در سده گذشته محسوب می‌شود. این اسناد از یک سو چکیده تجربیات و بیانگر آزمون و خطای انجام یافته در حوزه نظر و عمل در مداخله و حفاظت از آثار و مجموعه‌های فرهنگی تاریخی هستند. از سوی دیگر بررسی و توالی این اسناد در یک نگاه جامع و مقایسه ضمنی آن‌ها نشان‌دهنده میزان رشد و گسترش دانش در بستر مفاهیم حفاظت و میراث، البته در چارچوب نظام ارزشی بین‌المللی است. «این اسناد، استانداردهای حفاظت را مطرح می‌نمایند و حفاظت را در سطوح و درجات و مفاهیم مختلف تعریف می‌کنند. هریک از اسناد، مبانی نظری خاصی را تعریف و ترویج می‌کند و مخاطرات نسبت به میراث فرهنگی را مشخص می‌نماید» (امین‌پور، ۱۳۸٦: ۱۲۱).

مفهوم روستا

روستاها موجودیتی کهن، بازمانده از دوره سنت و نمودار هم‌آوردی و هم‌آهنگی انسان و طبیعت در طی سالیان دراز هستند. آنچه در این تحقیق از روستا مدنظر است، مقیاس ویژه‌ای از حیات و سکونت انسان‌های همگن با یکدیگر و با طبیعت بر کره خاکی است که در نسبت و رابطه‌ای هماهنگ به‌لحاظ کالبدی، منظری و مفهومی با طبیعت قرار دارد. روستا کلیتی است که دارای وجوه مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و... است که در عین حال وجوه مختلف آن در هم‌تنیدگی و پیوستگی شدید دارند.

دشواری تعریف روستا به جهت درهم‌تنیدگی و یکپارچگی واقعیات جامعه روستایی (طالب، ۱۳۸۳: ٤۳) پیش از این نیز مطرح شده است. هانری لفبور[1] مطالعه جوامع روستایی در همه کشورها را نشانگر وجود تعادل دقیقی می‌داند که میان نسبت‌های موجود بین وسعت زمین‌های زراعی، باغات، جنگل‌ها، مراتع و گروه‌های انسانی ساکن و تولیدات معیشتی آن‌ها برقرار است. به‌نظر وی این تعادل به‌طور کورکورانه و مکانیکی پدید نیامده است و ناشی از وجدان و آگاهی جمعی است که فهم و تعریف آن دشوار است(طالب، ۱۳۸۳، ٤۹) (طالب، عنبری، ۱۳۸۵: ٤۰). کوششگران نیز با تأکید بر عدم توانایی شاخه‌های علوم(انسانی) بر شناخت روستا به‌دلیل ابتناء آن‌ها بر «تجزیه پدیده به اجزای خردتر» در بازتعریف خود از روستا آن‌را ساخته‌ای صرفاً متعلق به دوره سنت و مجموعه‌ای زیستی از ساخته‌ها، باورها و رفتارهای یک جامعه کوچک انسانی می‌داند که از طریق تعامل برابر و دو سویه فرد روستایی با سرزمین خود و از پس کشف استعدادهای آن سرزمین به ظهور می‌رسد. (کوششگران، ۱۳۸٦) در مجموع روستا به‌دلیل تناسبش از یک سو با انسان و محیط اجتماعی و از سوی دیگر با سرزمین و مکان «به‌عنوان یک کل» به سبب ویژگی‌های منحصر به فرد و ارزش‌های چندوجهی‌اش شایسته حفاظت است که امروزه در خطر تهدیدات مختلف تغییر مناسبات زندگی بشر قرار گرفته است.

میراث روستایی

در حالی‌که مفهوم میراث از ابتدا تعریف مشخصی نداشت و مبدعانش تعریف آن‌را به زمان سپردند[2] (حجت، ۱۳۸۰: ۷٦)، امروزه این نظریه مورد توافق است که «میراث، مفهومی است که در پی تنوع روزافزون، به‌طور مداوم در حال تحول است» (Jokilehto, 2005:5).

در دهه‌های اخیر از «میراث» به‌عنوان یک «مفهوم گسترش‌یافته با دلالت ضمنی بر حوزه‌ای وسیع» (Jokilehto, 2008) «مفهومی گسترش یافته و چندین سویه»[3] (Council of Europe,2005) و «با ارزش‌های چند وجهی»[4] (ICOMOS,2003) یاد شده است. مفهوم «میراث روستایی» نیز هرچند تداعی‌کننده بخش یا

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

وجهی از کلیت روستاست اما امروزه متأثر از روند مذکور، گستره وسیعی از ویژگی‌ها و ابعاد روستا را شامل می‌شود. تعریف میراث روستایی همزمان با گسترش دانش حفاظت دستخوش تغییر شده است. امروزه در سطح بین‌المللی همه وجوه و عناصر ملموس و ناملموس روستا شامل مناظر مصنوع و طبیعی، معماری روستایی، تولیدات محلی و تکنیک‌ها، روش‌ها و دانش بومی را در بر می‌گیرد(Council of Europe, 2003). تحلیل چگونگی روند تکمیل مفهوم میراث روستایی بخشی از مسئله نوشتار پیش روست.

بیان مسئله

نگرش به روستا در اسناد بین‌المللی حفاظت در خط سیر زمانی پنجاه سال گذشته همواره به‌طور کمی و کیفی در حال تغییر و تکمیل بوده است. در سیر تطور کلی این اسناد از یک سو توجه به میراث روستایی و حفاظت از آن از حاشیه به متن آمده و تبدیل به موضوعی محوری شده است و از سوی دیگر با گسترش دایره ارزش‌های میراث و طرح تعابیر و مفاهیم جدید حفاظت، تلقی از میراث روستایی ارتقا یافته و نسبت دقیق‌تر و کامل‌تری با روستا برقرار کرده است. در پی ارتقای این تلقی، رویکردهای حفاظت از میراث روستایی نیز متناسب با ماهیت آن و در جهت فراگیری وجوه مختلف آن تحول یافته است. مسئله اصلی مقاله پیش رو، تبیین دقیق «چگونگی» روند تغییرات مذکور و تحلیل گسترش کمی و ارتقای کیفی ظهور و حضور روستا در این مجموعه ارزشمند است.

واکاوی این موضوع علاوه بر آنکه وجهی از اهمیت و چرایی حفاظت از روستا را تبیین می‌کند، نشان‌دهنده طی طریقی در سطح بین‌المللی است که حفاظت از روستا را دیگر منحصر به بافت‌های با ارزش کالبدی نمی‌داند، بلکه آن‌را به ابعاد فراگیر ارزشی مرتبط با زندگی روستایی تسری داده است.

این بررسی هم بخشی از اصول و مبانی چگونگی این حفاظت را معلوم می‌دارد و هم نسبت میان حفاظت و توسعه را از خلال سطور این اسناد تبیین می‌نماید. تحلیل نسبت متضاد، متنافر یا هماهنگ میان توسعه روستایی[۵] و حفاظت از میراث روستایی بخشی از نتایج این تحلیل خواهد بود.

تحلیل دقیق و ترسیم شفاف روند حاکم بر این اسناد و نسبت آن با روستا و میراث روستایی از آن جهت ضرورت دارد که مقدمه و پیش نیازی برای نقد آن در جهت یافتن پاسخ مناسب به نیازهای کنونی روستاهای کشور است. تحقیق حاضر در چارچوب نظری حاکم بر اسناد مذکور و محدود به آن صورت می‌گیرد. برای نقد نتایج این تحلیل در مجالی دیگر لازم است از منظر چارچوب نظری متناسب با روستاهای کشور راه‌های پیموده نشده و نواقص حاکم بر این اسناد آشکار شده و مبانی حفاظت از آن‌ها تکامل یابد.

روش تحقیق

این تحقیق به روش یافته اندوزی براساس مطالعه کتابخانه‌ای و مراجعه به متن اصلی بیش از سی سند بین‌المللی و واکاوی آن‌ها با راهبرد توصیفی تحلیلی صورت یافته است.

تحلیل و بررسی صورت گرفته با استخراج فرازهایی از اسناد که به تعاریف پایه، ارزش‌ها، اصول و مبانی حفاظت و یا به مفاهیم روستا پرداخته آغاز شده است. در مرحله بعد نسبت و رابطه هریک از اسناد با موضوع حفاظت روستا با مراجعه به روح کلی اسناد و ارزش‌های مورد نظر آن‌ها تحلیل شده و تأثیر آن در ارتقای مفاهیم پایه میراث و حفاظت تبیین شده است. در برخی از اسناد که اشارات صریح و مستقیم به

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

موضوع روستا داشته‌اند مهم‌ترین راهبردهای توصیه شده نیز توصیف شده است. در مرحله نهایی در هر دوره زمانی با تحلیل تطبیقی اسناد، ارزش‌ها و مفاهیم جدید مؤثر در ارتقاء و تکمیل مفهوم میراث روستایی و رویکردهای حفاظت از آن تبیین شده است. این تحلیل با بهره‌گیری از جداول تحلیلی در هر دوره و نمایش خط سیر زمانی تغییر نگرش‌ها و چگونگی ارتقای آن‌ها، تکمیل شده است.

بررسی و تحلیل متن اسناد

تنها تعداد معدودی سند حفاظت منحصراً به روستا و میراث روستایی اختصاص دارند که مرجع صدور آن‌ها بجز یک مورد اتحادیه اروپاست. در دسته دیگری از اسناد، تنها فرازهایی معدود وجود دارد که در آن عبارات «روستا، میراث روستایی و یا مناطق روستایی»[6] آمده است. بیشترین تعداد اسناد اما در دسته سوم قرار می‌گیرند؛ گروهی که اشاره صریحی به روستا ندارند اما مفاهیم و ارزش‌های مذکور در آن‌ها در زمینه مبانی یا راهبردهای حفاظت و سمت و سوی کلی این علم تعیین کننده است. این مفاهیم و ارزش‌ها مشتمل بر روستا و حفاظت از آن است و بررسی آن‌ها در اینجا ضروری می باشد. در ادامه مقاله در چهار دوره زمانی اسناد به‌طور متوالی بررسی، تحلیل و جمع‌بندی می‌شود.

دوره اول- دهه ششم و هفتم قرن بیستم

در منشور ونیز در سال ۱۹٦٤ میلادی در بخش تعریف یادمان تاریخی و در ماده اول منشور به استقرارهای شهری و «روستایی» به‌عنوان بستر یادمان‌های تاریخی و شواهد تمدنی خاص، اشاره شده که آثار بزرگ و کوچک با مفهوم فرهنگی را در بر می‌گیرد (ICOMOS,1965). این منشور میان «روستا» و «شهر» از این حیث تفاوتی قائل نشده است.

در تعریفی که در معاهده میراث جهانی یونسکو ۱۹۷۲ میلادی نیز از میراث فرهنگی و میراث طبیعی آمده است اصولاً به شهر یا روستا اشاره‌ای نشده است. براساس مصادیق میراث در این بیانیه، صورت کالبدی روستاهای تاریخی به‌عنوان «مجموعه‌های ابنیه» در این تعریف میراث مورد پذیرش قرار می‌گیرد (UNESCO,1972).

منشور میراث معماری اروپا در ۱۹۷۵ میلادی اولین سند بین‌المللی است که به روستا هویتی مستقل داده است، هرچند این تعریف ممکن است محدود به روستاهایی خاص باشد. این منشور، میراث معماری اروپا را تنها شامل یادمان‌های مهم [شهری] نمی‌داند و آن‌را شامل مجموعه‌های کوچک ابنیه در شهرهای قدیمی و روستاهای کاراکتریستیک (متشخص) در زمینه طبیعی یا ساخته بشر می‌داند. به این جهت در اینجا برخی روستاها به‌عنوان «مجموعه‌های ابنیه متشخص» به‌عنوان میراث شناخته شده است. منشور، بر حفظ و نگهداری این گروه از ابنیه «حتی اگر در بردارنده هیچ نمونه ارزشمند و برجسته‌ای نباشد»، تأکید می‌کند. زیرا ممکن است در برگیرنده کیفیت کارهای هنری در یک «هماهنگی کلی» باشند (Council of Europe, 1975a).

در بیانیه آمستردام در سال ۱۹۷۵ میلادی شورای اروپا، هر کجا از شهر یا نواحی شهری سخن رفته به نواحی «روستایی» نیز توجه شده است. این موضوع شامل میراث معماری شهری یا روستایی و ضرورت مطالعه و تحلیل بافت نواحی روستایی و شهری و ساختار آن‌ها نیز می‌باشد. (Council of Europe, 1975b) این بیانیه به موضوع اعطای کاربری به ابنیه تاریخی در روستا به مانند شهر متناسب با شرایط زندگی معاصر توجه کرده است. به‌علاوه بر ضرورت توجه به عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر میراث معماری توجه داده است. این بیانیه درباره ابعاد و مقیاس توسعه خدمات هم تذکر داده و گرایش به

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

«توسعه بزرگ مقیاس[۷] خدمات عمومی (آموزشی، اداری، پزشکی)» را «سبب اختلال در کیفیت و کارایی آن‌ها» می‌داند (Council of Europe, 1975b). تذکر به احتراز از این مقیاس مداخله به آن جهت که در ایجاد تغییرات شدید کالبدی در بافت‌های روستایی مؤثر است، اهمیت زیادی دارد.

در توصیه‌نامه یونسکو درباره حراست از محدوده‌های تاریخی در سال ۱۹۷۶ میلادی هم در بخش تعاریف، سکونت‌گاه‌های بشری در محیط‌های شهری و «روستایی»[۸] در برگیرنده مناطق تاریخی خوانده شده است و هم «روستاها و دهکده‌های کوچک»[۹] در کنار مناطق شهری کهن، شهرهای تاریخی و برخی سایت‌ها به‌عنوان محدوده‌هایی که «نیازمند احتیاط و دقت» در حفاظت هستند، مورد تأکید ویژه قرار گرفته‌اند. این توصیه‌نامه بر انسجام و پیوستگی کلی هر محدوده تاریخی و محیط اطراف آن «به‌عنوان یک کل به هم پیوسته که توازن و ماهیت خاص آن بستگی به پیوستگی اجزا آن دارد و ابنیه، ترکیب فضاها و محیط اطراف و به‌همین میزان فعالیت‌های انسانی را شامل می‌شود»، (UNESCO,1976) تأکید می‌کند و در ذیل این موضوع برای اولین بار و با تأکید یک بند مستقل به مناطق روستایی در متن سند اختصاص یافته که نشان‌دهنده به رسمیت شناختن تفاوت‌های روستا و شهر و حساسیت حفاظت آن در این مقطع زمانی است:

«در مناطق روستایی همه کارهایی که سبب اختلال می‌شوند و هرگونه تغییرات ساختار اقتصادی و اجتماعی بایستی به دقت کنترل شود تا پیوستگی[۱۰] جوامع تاریخی روستایی با زمینه‌های طبیعی آن‌ها حفظ گردد» (UNESCO,1976).

این نکته مهمی است که حفظ پیوستگی جوامع روستایی با زمینه‌های طبیعی- تاریخی آن‌ها، معیار کنترل و ارزیابی تغییرات اقتصادی و اجتماعی روستاها خوانده شده است. در این توصیه‌نامه در بخش راهکارها ضرورت پیمایش و شناخت کامل «گستره وسیع‌تر در زمینه‌های معماری، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و تکنیکی همچنین اطلاعات مردم‌شناسی، شیوه‌های زندگی و روابط اجتماعی، زیرساخت‌ها» و شرایط بستر در بافت‌های شهری و «روستایی» مورد توجه قرار گرفته است.

توصیه‌نامه میراث معماری روستایی اروپایی در ۱۹۷۹ میلادی سندی مختصر اما منحصراً مرتبط به روستاهاست که متعاقب منشور میراث معماری اروپا در سال ۱۹۷۵ میلادی در پارلمان اتحادیه اروپا تنظیم شده است. برخی اشارات این سند پیشرو به مواردی چون ارزش‌های روستایی و سبک زندگی آن، که در سال‌های بعد بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد، آن‌را به نقطه عطفی در تعریف میراث روستایی تبدیل می‌کند. در مقدمه این سند ضمن تأکید بر اهمیت میراث روستایی، سرعت روند تخریب میراث روستایی به‌علت «مدرنیزاسیون» نگران کننده‌تر از میراث شهری خوانده شده است. این سند بر نیاز به مطالعات و پژوهش‌های آتی درباره میراث معماری روستایی تأکید می‌کند، نقش زیست محیطی و اقتصادی میراث روستایی را مهم می‌داند و حفاظت از محیط‌های تاریخی معماری را به‌عنوان فرصتی برای توسعه ارزش‌های خاص اجتماعی و فرهنگی مردمان روستایی معرفی می‌کند. همچنین بر لزوم احترام به «ارزش‌های روستایی» و «سبک زندگی روستایی» از طرف ساکنان شهری مراجعه کننده به روستا[۱۱] و ضرورت اقدام فوری برای محافظت از کیفیت میراث و زندگی طبیعی در مناطق روستایی تأکید دارد و «برنامه‌ریزی توسعه» را به برقراری تعادل مطلوب و رابطه مثبت میان شهر و روستا[۱۲] فرا می‌خواند (Council of Europe, 1979).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

جمع‌بندی و تحلیل تطبیقی دوره اول

به‌طور کلی این دوره را می‌توان دوره رسمیت یافتن حفاظت از میراث در نهادهای بین‌المللی نامید؛ میراثی که بیشتر از وجه معماری و کالبدی مورد توجه است. آن‌گونه که در جدول شماره ۱ آمده است در اسناد این دوره تا سال ۱۹۷۵ میلادی اصولاً تفاوتی میان شهر و روستا نیست و هردو آن‌ها بستر آثار منفرد یا مجموعه ابنیه هستند. پس از آن تاریخ تفاوت‌های میراث روستایی با میراث شهری کم کم مورد توجه قرار می‌گیرد به‌گونه‌ای که نگاه اولیه غالب کالبدی به میراث در اواخر این دوره با بیان برخی حساسیت‌ها و ظرافت‌های مداخله در روستا تغییر می‌کند و ضرورت توجه به ارزش‌ها، کیفیت و سبک زندگی روستایی همچنین نقش اقتصادی و زیست محیطی میراث روستایی را مطرح می‌سازد. مجموعه این نکات مهم توجه بیشتر به مطالعات و پژوهش‌های آتی درباره میراث معماری روستایی را خواستار شده و مبنای گسترش اقدامات بعدی به‌ویژه در اتحادیه اروپا می‌شود.

عنوان سند	تاریخ	نگرش سند به روستا	ارزش‌ها و تعاریف جدید	مهم‌ترین اصول و مبانی مرتبط با حفاظت روستا
منشور ونیز	۱۹٦٤	روستا معادل شهر به‌عنوان بستر آثار	--	--
معاهده پاریس	۱۹۷۲	عدم ذکر روستا و مشابه آن	هماهنگی کلی مجموعه ابنیه	--
منشور میراث معماری اروپا	۱۹۷۵	روستاهای ویژه (کاراکتریستیک)	هماهنگی کلی مجموعه ابنیه	--
بیانیه آمستردام	۱۹۷۵	روستا معادل شهر	--	- مطالعه و تحلیل بافت - اعطای کاربری به ابنیه تاریخی روستا - کنترل مقیاس توسعه خدمات عمومی
توصیه نامه یونسکو	۱۹۷٦	روستا و دهکده به‌عنوان محدوده‌های ویژه اولین بند ویژه مداخله در روستا	روستا کل بهم پیوسته اقتصادی، اجتماعی، تاریخی	- کنترل دقیق پیوستگی با زمینه‌های طبیعی در برابر تغییرات ساختاری - مطالعه در مقیاس وسیع‌تر معماری و اجتماعی
توصیه‌نامه میراث معماری روستایی اروپا	۱۹۷۹	اولین سند اختصاصی روستا در اتحادیه اروپا	نقش زیست محیطی نقش اقتصادی کیفیت زندگی طبیعی سبک زندگی روستایی ارزش‌های روستایی	- ضرورت انجام مطالعات و پژوهش درباره میراث معماری روستایی - احترام به ارزش‌های روستایی و سبک زندگی روستا - برنامه‌ریزی توسعه در جهت تعادل شهر و روستا

ج۱. مقایسه مهم‌ترین اسناد مرتبط با حفاظت روستا در دهه ششم و هفتم قرن بیستم.

دوره دوم- دهه هشتم قرن بیستم

منشور فلورانس در سال ۱۹۸۱ میلادی هرچند درباره باغ‌های تاریخی است اما ظرایفی در بردارد که آن‌را از انحصار به موضوع باغ فراتر برده و به نقطه عطفی در تعریف میراث مبدل می‌سازد. منشور، باغ را «مکانی» آرام و مساعد برای تماس انسان‌ها، سکوت و تعمق درباره طبیعت معرفی می‌کند. همچنین آن‌را «یادمانی زنده»[۱۳] می‌داند که بایستی تحت قواعد به‌خصوص، محافظت شود (ICOMOS,1981).

این تعریف آغازی بر به رسمیت شناختن «کیفیت‌های فرا تاریخی مکان» و اهمیت «میراث زنده» محسوب می‌شود و قابل تعمیم به روستاست که سرشار از کیفیت‌های مذکور است. (کوششگران، ۱۳۸٦: ۸۷) همچنین به استناد فرازی از این منشور که به «انطباق روش مواجهه در حفاظت با ماهیت و هدف اثر» اشاره کرده است، حفاظت روستا به‌عنوان مصداق بارزی از «میراث زنده» با ماهیتی خاص، نیازمند روشی ویژه تفسیر می‌شود.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

بیانیه تلکس کالا[۱۴] درباره تجدید حیات سکونتگاه‌های کوچک در سال ۱۹۸۲ یکی از مهم‌ترین اسناد ایکوموس است که فرازهایی از آن متناسب با روستاست. در این بیانیه این سکونت‌گاه‌ها امانت‌دار «شیوه‌های زندگی» خوانده شده‌اند که هم شواهد فرهنگ‌ها و هم «مقیاس درخور زندگی» را نگاه داشته‌اند و همزمان به روابط اجتماعی ساکنان هویت می‌بخشد (ICOMOS,1982). در اینجا نیز کیفیت‌های جدیدی که روستاها محمل آن‌ها هستند از جمله توجه به موضوع «مقیاس» شایسته که از ارزش‌های بنیادین روستاست، مطرح می‌شود. در این بیانیه بر حق مشارکت جوامع ساکن در تصمیم‌گیری درباره حفاظت تأکید شده است و میراث معماری و محیطی سکونت‌گاه‌های کوچک «منبعی بازگشت‌ناپذیر» خوانده شده که حفاظت آن‌ها نیازمند روش‌های ضمانت شده‌ای است که با مصلحت‌سنجی‌های سیاسی آسیب و صدمه نبیند. ضرورت احترام قاطع به سنت‌های هر مکان خاص و شیوه‌های خاص زندگی آن‌ها نیز در این بیانیه تأکید شده است. همچنین در اینجا برای اولین بار به ضرورت تداوم شکل «بوم‌زاد و عامیانه»[۱۵] محیط سنتی روستایی در معماری معاصر اشاره شده است.

در دو فراز مهم این بیانیه جهت جلوگیری از برخورد «سطحی، ضعیف و خسارت‌بار» در جوامع کوچک اقدامات مداخله و حفاظت به شرایطی ویژه محدود شده است که در موقعیت زمانی مذکور حائز اهمیت می باشد. در فراز اول با درک ضرورت بهره‌گیری از راهبردهای چندسویه و نسبت آن با این سکونت‌گاه‌ها (روستا) «هر تصمیمی درباره حفاظت و احیاء را ضرورتاً «بخشی از برنامه‌ای دقیق با لحاظ کردن جنبه‌های تاریخی، انسان‌شناسی، اجتماعی و اقتصادی محدوده» اعلام می‌دارد. در فراز دیگر در پی آن است تا با قید احترام به ارزش‌های میراثی و فواید حفاظت از آن، اثرات منفی خدمات‌رسانی عمومی[۱۶] را که مبتلابه روستاها نیز بوده است، به حداقل برساند (ICOMOS,1982).

معاهده حفاظت از میراث معماری اروپا در سال ۱۹۸۵ با ادامه روندی که از ده سال پیش از آن شروع شده بود، بر نیاز به «حفاظت یکپارچه[۱۷] در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، حفظ مجموعه‌های ابنیه تاریخی و محیط پیرامون آن‌ها و تبدیل میراث به‌عنوان یکی از وجوه اقتصادی و اجتماعی زندگی» صحه گذاشته است. این معاهده در بخش تعریف میراث، مشخصاً «ابنیه روستایی» را به‌عنوان نمونه «مجموعه ابنیه» نامبرده است. همچنین این معاهده خواستار تسهیل «حفظ، نگهداری و بهره برداری از ابنیه‌ای که ذاتاً واجد ارزش نیستند ولی به سبب شکل قرارگیری در محیط‌های شهری و روستایی و از لحاظ کیفیت زندگی ارزشمند هستند»، شده است. (Council of Europe, 1985) این موضوع حکایت از ضرورت و اهمیت ارزش «کیفیت زندگی» در مقایسه با ارزش کالبدی دارد. تأکید بر «ارزش زندگی» در نواحی تاریخی موضوع محوری منشور واشنگتن در سال ۱۹۸۷ نیز محسوب می‌شود. جدایی‌ناپذیری حفاظت از سیاست‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و طرح‌ریزی شهری و منطقه‌ای در تمام سطوح برای شهرها و آبادی‌ها از مهم‌ترین نکات این منشور است که شامل روستاها نیز می باشد.

توصیه‌نامه حمایت و ارتقای میراث معماری روستایی اروپایی در سال ۱۹۸۹ به‌عنوان دومین سند اختصاصی حفاظت از روستا در پارلمان اتحادیه اروپا تدوین شده است. در این سند، خطر «تغییر الگوهای تولید کشاورزی و تحولات اجتماعی» تهدیدی برای بسیاری از «موجودیت‌های معماری روستایی سنتی»[۱۸] و محیط های وابسته به آن اعلام شده است. از این رو دو محور اصلی سند به لزوم ارائه راهکار در زمینه «تلفیق

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

سیاست‌های حفاظت از میراث روستایی با موضوعات توسعه و برنامه‌ریزی» و تقاضای «سیاست‌های مالی، آموزشی و قوانین تبدیل میراث روستایی به عامل توسعه محلی» اختصاص یافته است. به‌عنوان نمونه در فرازی مهم از این سند «میراث مصنوع و طبیعی روستایی» اروپا تعیین کننده سیاست‌های کشاورزی و محیط زیست آن خوانده شده است. ایده «میراث عامل توسعه» با هدف توسعه هماهنگ محیط روستایی، برای اولین بار در اینجا مطرح شده است و بعدها بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. در این راستا در فرازی از این سند ضمن درخواست محاسبه فوری و کامل «هزینه‌های واقعی زوال میراث روستایی در حیات اجتماعی- اقتصادی اروپا» خواستار توجه به عواقب ناشی از خطر تخریب محیط زیست و تخلیه میراث مصنوع شده است.

این سند همچنین بر «توسعه ابزار پژوهش درباره شناخت و حراست از میراث معماری روستایی اروپا و ترویج توجه و احترام به میراث روستایی و آموختن از آن» تأکید می‌کند. توصیه‌نامه با معرفی میراث روستایی به‌عنوان یکی از «با اصالت‌ترین اجزای شکل‌دهنده فرهنگ اروپایی» خواستار سازمان‌دهی جریان شناسایی میراث روستایی به‌عنوان «یک بنیان چندرشته‌ای»[19] شده است که شامل «کیفیت‌های هنری و همچنین عوامل جغرافیایی، تاریخی، اقتصادی، اجتماعی و قومی» باشد. این بیان به صراحت تعریفی گسترده و جامع از میراث روستایی به‌عنوان بنیانی چند وجهی با وجوه مختلف ارائه می‌دهد.

توصیه‌نامه در جهت ارتقای معماری و محیط روستایی بر راهبردهایی همچون «برنامه‌ریزی جامع حفاظت و ارتقای توأمان میراث «مصنوع» و «طبیعی» به‌عنوان دو وجه جدایی‌ناپذیر، اعمال محدودیت «کاربری اراضی» و کنترل توسعه ساختمان‌سازی در جهت حفظ هماهنگی مناظر، تعیین ضوابط برای یکپارچگی ابنیه جدید با بافت پیرامونی، تشویق به کاربری مجدد[20] ابنیه موجود و ترویج معماری معاصر محلی بر پایه آموزه‌ها و روح معماری سنتی[21] تأکید می‌کند(Council of Europe, 1989).

جمع‌بندی و تحلیل تطبیقی دوره دوم

در دهه هشتم قرن بیستم، مفهوم میراث زنده، ابتدا از وجه حیات نباتی و سپس در وجه شیوه زندگی انسان مورد توجه واقع می‌شود. تبیین این مفهوم در گسترش ارزش‌های میراثی مؤثر می‌افتد و متعاقب آن موضوع حفاظت روستا مبتنی بر ارزش‌ها و ماهیت ویژه‌اش از جمله زنده بودن تعمیق می‌یابد. در این دوره همان‌گونه که در جدول شماره ۲ آمده است ارزش‌های سکونت، کیفیت‌های مکان، مقیاس درخور سکونتگاه، روابط اجتماعی و کیفیت و شیوه‌های زندگی چشم اندازی وسیع‌تر از میراث روستایی تبیین می‌گردد. توجه به این وجوه مختلف میراث، در انتهای این دوره ضرورت شناخت میراث روستایی به‌عنوان «بنیانی چند رشته‌ای» فراتر از میراث معماری و بافت را مطرح کرده و متناسب با آن رویکرد به «برنامه‌ریزی چند جانبه‌نگر» در حفاظت آن ضروری اعلام می‌گردد. طرح موضوع مشارکت ساکنان در این بستر است که مورد تأکید قرار می‌گیرد تا زمینه پذیرش اجتماعی مداخلات را ارتقاء بخشد. این مباحث زمینه را برای نیاز به تلفیق حفاظت در توسعه آماده می‌سازد (جدول شماره ۲).

دوره سوم - دهه نهم قرن بیستم

طرح موضوع توسعه پایدار و ضرورت نگرش چند بعدی به توسعه در سازمان ملل در آغاز دهه نهم (Foley, 2010) تأثیری انکارناپذیر در ارتقای مفهوم حفاظت و میراث داشته به‌گونه‌ای که از این پس پایداری به رکنی اساسی در اسناد حفاظت تبدیل می‌شود.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

عنوان سند	تاریخ	نگرش سند به روستا	ارزش‌ها و تعاریف جدید	مهم‌ترین اصول و مبانی مرتبط با حفاظت روستا
منشور فلورانس -ایکوموس	۱۹۸۱	عدم ذکر روستا و مشابه آن ولی در نسبت شدید با ارزش‌ها	کیفیت‌های مکان میراث زنده تجلی پیوند تمدن و طبیعت	- تناسب راهبردهای حفاظت با ماهیت اثر
بیانیه تلکس‌کالا -ایکوموس	۱۹۸۲	مهم‌ترین بیانیه ایکوموس مرتبط با روستا	امانت دار شیوه‌های زندگی مقیاس در خور زندگی هویت بخش روابط اجتماعی	- مشارکت جوامع در حفاظت - احترام قاطع به سنت‌های محلی - تداوم مصالح و تکنیک‌ها در شکل بوم‌زاد - کنترل توسعه خدمات عمومی - برنامه‌ریزی چند جانبه نگر حفاظت
معاهده میراث معماری اروپا	۱۹۸۵	روستا معادل شهر توجه به مجموعه ابنیه روستایی	ارزش کیفیت زندگی	- حفاظت یکپارچه از طریق برنامه ریزی - حفظ و نگهداری ابنیه صرفاً واجد ارزش کیفیت زندگی
منشور واشنگتن -ایکوموس	۱۹۸۷	عدم ذکر روستا	ارزش زندگی در بافت‌ها	- مشارکت ساکنان در حفاظت - حفاظت بخشی از توسعه اقتصادی اجتماعی
توصیه نامه ارتقاء میراث معماری روستایی اروپا	۱۹۸۹	- دومین سند اختصاصی روستا در اتحادیه اروپا	میراث روستایی به‌عنوان بنیان چندرشته‌ای ارزش‌های معماری محلی هماهنگی مناظر ارزش اجتماعی- اقتصادی میراث روستایی	- سیاست‌های تلفیقی توسعه و میراث - طرح ایده میراث عامل توسعه محلی - اعمال محدودیت در کاربری اراضی - تدوین ضوابط برای هماهنگی ساختمان سازی جدید - استفاده مجدد از ابنیه موجود - مرمت و نگهداری بر اساس ونیز ۱۹٦٤

ج ۲. مقایسه مهم‌ترین اسناد مرتبط با حفاظت روستا در دهه هشتم قرن بیستم.

تعریف یونسکو از «منظر فرهنگی» در سال ۱۹۹۲ و توصیه‌نامه شورای اروپا درباره مناظر فرهنگی در سال ۱۹۹۵ (Jokilehto, 2008) نیز الگویی چند بعدی و جدید از میراث فرهنگی را به رسمیت می‌شناسد که بسیاری از روستاها و بستر منظری آن‌ها را شامل می‌شد. متعاقب آن بیانیه سن آنتونیو در سال ۱۹۹٦ مفهوم منظر فرهنگی را در برگیرنده «مناظر روستایی» دانسته و بر پیچیدگی‌های آن با مباحث اقتصادی، اجتماعی و معنوی تأکید می‌کند. این بیانیه علاوه بر اشاره به ضرورت پایداری، به تفسیر مفهوم اصالت پرداخته و تأکید دارد در حفظ اصالت مناظر فرهنگی ممکن است ارزش‌های معنوی بر حفظ کالبد تقدم داشته باشد (ICOMOS,1996).

پارلمان اروپا نیز متأثر از توسعه پایدار در سال ۱۹۹٦ با تدوین منشور اروپایی برای مناطق روستایی دستیابی همزمان به اهداف حفظ و ارتقای روستاها و مرغزارهای[۲۲] زنده اروپایی، حمایت از منظر طبیعی و انسان‌ساخت، تنوع زیستی در جامعه روستایی، مدیریت پایدار منابع طبیعی و حمایت از میراث فرهنگی روستایی اشاره کرده است.

مهم‌ترین نکته در این سند مفصل که به ارائه سیاست‌ها در وجوه مختلف اقتصادی، زیست محیطی، فرهنگی، برنامه‌ریزی فضایی، گردشگری و... پرداخته، این است که براساس اصول توسعه پایدار کلیه سیاست‌های ارائه شده بایستی به‌صورت «یکپارچه»[۲۳] و در یک مسیر مشترک در مناطق روستایی به‌کار گرفته شود تا یک «هماهنگی کلی» را شکل دهند. به این جهت دوباره بر لزوم «چند جانبه نگری» در مواجهه با روستا تأکید شده است.

باز تولید منابع آب و خاک برای نسل آینده در وجه اقتصادی، حراست از منابع طبیعی، تنوع زیستی، حیات وحش و حتی ترمیم محدوده‌های طبیعی و در وجه زیست محیطی، حمایت و ترویج میراث فرهنگی تاریخی، مهارت‌های زندگی، سنت‌ها، زبان‌ها، هویت بومی محلی و میراث غذایی روستایی[۲۴] ذیل وجوه

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

فرهنگی، تنها بخشی از اهم سیاست‌های مورد تأکید این منشور است. منشور خواستار توسعه بومی با اولویت تقویت هویت محلی، حفظ و تداوم ویژگی‌های فرهنگی و تاریخی و تشویق و ترویج تنوع فرهنگی مردمان روستایی شده است. یکی از فرازهای قابل توجه در این سند تأکید بر حفظ «ارزش زندگی خانوادگی سنتی» به‌عنوان «نمودهای مثبت جامعه روستایی» است (Council of Europe, 1996).

توصیه‌نامه همچنین خواستار توسعه گردشگری روستایی و کشاورزی در تعادل با حفاظت از طبیعت، منظر و محیط معماری در حد ظرفیت‌های موجود شده است.

منشور با تأکید بر توسعه آتی منظر فرهنگی اروپا برای ارتقای مناظر روستایی به‌عنوان بخشی از آن، خواستار اطمینان از کیفیت معماری معاصر، ترویج احیا و بهسازی[۲۵] منازل و مرمت ابنیه متروک و حفظ و ارتقای مطلوبیت‌های معماری سنتی و مصالح بومی شده است (Council of Europe, 1996).

ایکوموس در سال ۱۹۹۹ دو منشور را به تصویب رساند که بدون اشاره مستقیم؛ کاملاً مرتبط با روستاهاست. منشور گردشگری فرهنگی در سال ۱۹۹۹ دایره شمول میراث طبیعی و فرهنگی را منظرهای طبیعی، مکان‌های تاریخی، محوطه‌ها و محیط مصنوع، همچنین تنوع‌های زیستی، مجموعه‌ها و رسوم فرهنگی، معرفت و آیین‌های زنده اعلام می‌دارد (ICOMOS,1999a). پر واضح است که روستاها در شکل اصیل خود یکی از بهترین نمودها برای چنین تعریفی از میراث در ترکیبی از مناظر طبیعی و مصنوع بدیع با آیین‌ها و رسوم ویژه است. بدین روی روستاها یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری فرهنگی محسوب می‌شوند که اهالی آن در اینجا «جامعه میزبان» خوانده می‌شوند. این منشور هرچند هدفش کنترل آثار تخریب گردشگری بر میراث است اما از ارزش «شیوه‌های زندگی» برای حفاظت و نیز گردشگری می‌گوید، لیکن قیودی را از جمله احترام به «سبک زندگی و سنت‌ها، ارزش‌ها و الگوهای جامعه میزبان» مورد توجه قرار داده است و ضرورت منفعت آن جامعه از برنامه‌های حفاظت تأکید دارد (ICOMOS,1999a).

تعریف ایکوموس از بومزاد در متن منشور میراث مصنوع بومزاد در سال ۱۹۹۹ فراتر از روستاهاست؛ اما در اسناد بعدی دهکده‌ها، ساختمان‌های روستایی، سنت‌های ساخت و فرهنگ عامه معماری که در طول قرون تکامل یافته‌اند، به صراحت بومزاد خوانده شده است (Jokilehto, 2008:20) (ICOMOS, 2000). سابقه اشاره به بومزادی به دهه هشتم بر می‌گردد لیکن تصویب یک منشور در این باره بر ویژگی‌های خاص و متفاوت این الگوی میراثی تأکید دارد. میراث بومزاد در برابر میراث تشریفاتی، مفهومی از عامیانه بودن، سادگی و طبیعی بودن را مدنظر دارد که به‌طور کلی روستاها و میراث آن‌را شامل می‌شود.

بنا بر متن منشور، ساخته‌های بومزاد روش سنتی و طبیعی سکنی‌گزینی جوامع است و فراتر از کالبد شامل ارزش‌های فرهنگی، سنت‌ها و پیوندهای ناملموس بوده و بازتاب فرهنگ یک جامعه از رابطه‌اش با سرزمین خود است، بنابراین «دور از شأن میراث بشری بود که توجهی به حفظ این هماهنگی‌های سنتی که هسته وجودی بشر را شکل می‌دهند، نمی‌شد» (ICOMOS, 1999b).

منشور در پی تبیین اهمیت این الگوی ویژه، بر لزوم دقت و احتیاط در مداخلات عملی بر روی این ساختارها به سبب ظرافت و شکنندگی ذاتی آن و ضرورت بهره‌گیری از تخصص‌های چند رشته‌ای در مواجهه با آن، تأکید می‌کند (ICOMOS, 1999b).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

جمع‌بندی و تحلیل تطبیقی دوره سوم

طرح سه موضوع توسعه پایدار، منظرهای فرهنگی و میراث بوم‌زاد در این دوره، در تغییر رویکردها به میراث روستایی و حفاظت از آن مؤثر بوده است. وجه مشترک هر سه این مفاهیم در چندوجهی بودن آن‌هاست. بنابراین در این دوره رویکرد چند جانبه‌نگر جهت حفظ «هماهنگی کلی» روستا به رسمیت شناخته می‌شود. همان‌گونه که در جدول شماره ۳ آمده است بر این اساس مفهومی وسیع از میراث روستایی با ابعاد مختلف ارزشی همچون تنوع فرهنگی، منظر، آیین‌های زنده، زندگی خانوادگی سنتی و میراث غذایی مطرح و ضرورت حفاظت آن‌ها تبیین می‌شود.

پذیرش ناگزیری تغییر به سبب زنده بودن این میراث، ضرورت تدوین ضوابط برای ارتقاء کیفیت معماری معاصر، تداوم مطلوبیت‌های پ معماری سنتی و میراث بوم‌زاد و هماهنگی آن با بافت موجود و ارزش‌های روستاها در این دوره را آشکار می‌نماید.

در این دوره همچنین رویکرد به توسعه گردشگری روستایی با مشارکت جامعه میزبان مورد تأکید است هرچند همزمان بر ضرورت کنترل عواقب افراط در آن تحذیر می‌شود.

عنوان سند	تاریخ	نگرش سند به روستا	ارزش‌ها و تعاریف جدید	مهم‌ترین اصول و مبانی مرتبط با حفاظت روستا
تعریف «منظر فرهنگی» یونسکو و اتحادیه اروپا	۱۹۹۲ و ۱۹۹۵	در برگیرنده روستاهای اصیل	تجلی پیوند انسان و طبیعت ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی	– رویکرد به حفاظت چند جانبه‌نگر
بیانیه سن آنتونیو –ایکوموس آمریکا	۱۹۹۶	مرتبط با مناظر فرهنگی روستایی	سنت‌ها و ارزش معنوی پیچیدگی‌های اقتصادی، اجتماعی و معنوی	–اولویت بیشتر سنت‌ها، الگوها و ارزش معنوی بر حفاظت جنبه‌های کالبدی –ضرورت رویکرد به توسعه پایدار در حفاظت
توصیه‌نامه در مورد منشور اروپایی برای مناطق روستایی –ایکوموس	۱۹۹۶	سند ویژه مناطق روستایی	ارزش اقتصادی مناظر زراعی ارزش هویت محلی و تنوع فرهنگی ارزش زندگی خانوادگی مهارت‌های زندگی، زبان‌های بومی، میراث غذایی محلی	– رویکرد یکپارچه و چند جانبه نگر مبتنی بر توسعه پایدار در یک «هماهنگی کلی» –توسعه گردشگری –ترویج احیا، بهسازی و مرمت ابنیه – انطباق معماری معاصر مسکن با منظر محدوده و منظر فرهنگی آتی اروپا
منشور ساخته‌های بوم‌زاد –ایکوموس	۱۹۹۹	عدم ذکر روستا در سند اما در ارتباط شدید	ارزش میراث عامیانه و بوم‌زاد در مقابل تشریفاتی ارزش طبیعی بودن ارزش سادگی	– احترام به هویت سنتی و ارزش‌های فرهنگی – لزوم دقت و احتیاط در مداخلات عملی – ضرورت بهره‌گیری از تخصص‌های چند رشته‌ای – درک ناگزیری تغییر و توسعه
منشور گردشگری فرهنگی –ایکوموس	۱۹۹۹	عدم ذکر روستا در سند اما در ارتباط شدید	منظرهای طبیعی تنوع‌های زیستی رسوم فرهنگی معرفت و آیین‌های زنده	–احترام به «سبک زندگی و سنت‌ها، ارزش‌ها و الگوهای جامعه میزبان» –برنامه‌های حفاظت باید برای جوامع میزبان منفعت و سود داشته باشد.

ج ۳. مقایسه مهم‌ترین اسناد مرتبط با حفاظت روستا در دهه نهم قرن بیستم.

دوره چهارم- قرن بیست و یکم

توجه به حفظ روستاها و میراث آن در ابتدای قرن جدید به اوج خود می‌رسد، چنانچه ایکوموس شعار روز بزرگداشت محوطه‌ها و یادمان‌ها در سال ۲۰۰۱ را «روستاهای تاریخی‌مان را نگه داریم»[۲۶] قرار داد. در سندی که به‌همین دلیل منتشر کرد، به خطر نابودی روستاهای تاریخی در سرتاسر جهان و سنت‌های ساختمانی وابسته آن‌ها اشاره می‌کند. اما مهم‌ترین فراز این سند آنجاست که تنوع بوم‌آوردی و سازگاری ایده آل با محیط روستای سنتی را منطبق بر مطلوب مورد نظر توسعه پایدار می‌خواند[۲۷]. این سند حفظ و نگهداری الگوهای ابنیه و معماری منحصر به‌فرد روستایی در بستر اصیل آن‌را ضرورت می‌داند تا «برداشت نسل آینده درباره معماری روستایی تاریخی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

منطقه‌شان به بازدید از موزه‌های فضای باز[۲۸] محدود نشود» (ICOMOS,2001).

در آغاز قرن ۲۱ اهتمام اتحادیه اروپا نیز به روستاها و میراث آن‌ها با امضای سند معاهده منظر اروپایی در سال ۲۰۰۰ در فلورانس، ادامه می‌یابد. در این معاهده که شامل بر مناظر روستایی است «حفاظت منظر»[۲۹] حفظ و نگهداری مضمون و ویژگی‌های شخصیتی یک منظر، همتراز با ارزش‌های میراثی آن که از ساختار طبیعی یا فعالیت‌های انسانی برآمده‌اند، تعریف شده است (Council of Europe, 2000).

دیگر اقدام مهم اتحادیه اروپا در زمینه حفظ میراث روستایی، انتشار راهنمایی برای عموم در زمینه میراث روستایی با عنوان «راهنمای دیدبانی[۳۰] میراث روستایی اروپایی» در سال ۲۰۰۳ است که گامی عملی در زمینه دعوت از جامعه و ارتقای مشارکت در حفظ روستاست. براساس متن سند، اهداف این اقدام کمک به بازسازی تعادل شهر–روستا[۳۱]، ارتقای منابع دنیای روستایی به‌عنوان عامل توسعه، برنامه‌ریزی پایدار روستایی که توأمان رشد اقتصادی و حمایت از میراث طبیعی و منظر فرهنگی را در نظر دارد و مشارکت جامعه در روند برنامه‌ریزی فضایی خوانده شده است. از چهار فصل این راهنما، سه فصل در جهت تبیین «تعریف میراث روستایی» در نگاهی فراگیر و با تأکید بر وجه زنده بودن میراث و معرفی وجوه و اجزای آن و روش‌های شناسایی و به‌کارگیری آن است. بخش چهارم در پی ترویج ایده «میراث موتور محرک توسعه پایدار» که مدت‌ها در اسناد اتحادیه اروپا به آن اشاره شده بود، ارتباط میراث فرهنگی و توسعه پایدار روستایی را تشریح کرده است.

این سند در تعریف، میراث روستایی را شامل موارد زیر می‌داند: منظرهای روستایی، معماری روستایی به‌صورت گروهی یا منفرد، تولیدات محلی، تکنیک‌ها، روش‌ها و دانش بومی که فعالیت‌های خلاقانه را ممکن ساخته و زنده ماندن آن‌ها برای حفظ، مرمت، تغییر و نو کردن محصولات آن‌ها ضروری است. در اینجا نیز بر این موضوع تأکید می‌شود که این مجموعه ابنیه، محیط زیست و منظر به‌عنوان «یک کل هماهنگ» تلقی می‌شوند (Council of Europe, 2003).

اشاره به ارزش دنیای روستا برای پاسخ به اصالت و هویت انسان مدرن در ریشه‌های روستایی، توجه به تولیدات امروز به‌عنوان میراث فردا و آموزش و ارتقای مهارت‌های سنتی روستایی در دانشگاه‌ها و مدارس برخی نکات مهم در لابلای سطور این سند است (Council of Europe, 2003).

امضای معاهده میراث ناملموس یونسکو در سال ۲۰۰۳ (UNESCO,2003). در معتبرترین سطح قانونی، در ابتدای قرن جدید نگاهی دیگر به میراث را به رسمیت می‌شناسد. متعاقب این معاهده با صدور بیانیه یاماتو توسط یونسکو در سال ۲۰۰٤ (UNESCO, 2004) و بهره‌گیری کارگاه کیمبرلی در سال ۲۰۰٤ (ICOMOS,2004)، بیانیه شیان در سال ۲۰۰۵ (ICOMOS,2005) و بیانیه کبک درباره روح مکان در سال ۲۰۰۸ توسط ایکوموس، «حفاظت توأمان میراث ملموس و ناملموس و یکپارچگی آن‌ها» به‌عنوان دغدغه جدی متولیان حفاظت در سطح بین‌المللی اعلام می‌شود. در حالی که براساس بیانیه کبک «میراث فرهنگی ناملموس معنایی کامل‌تر و غنی‌تر به میراث می‌بخشند» توجه به وحدت ملموس و ناملموس و جدایی ناپذیری این دو وجه میراث از چالش‌های مهم پیش رو حفاظت خوانده می‌شود. از این رو بیانیه کبک روح مکان را به‌عنوان مفهومی که واجد هر دو وجه مذکور است، تعریف می‌کند. علاوه بر این تصریح می‌کند که «جوامع محلی» و«گروه‌های فرهنگی سنتی» برای حراست از روح مکان مجهزترند و بهترین موقعیت فراگیری و آمادگی برای مشارکت آن‌را دارا هستند

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

(ICOMOS, 2008). بر این اساس روستاها ظرفیت قابل توجهی در حراست از روح مکان و تداوم آن از طریق سنت‌های زنده ساکنان دارند مشروط بر آنکه از خطر «گردشگری انبوه» در محو روح مکانشان در امان بمانند[۳۲].

در بیانیه پاریس در سال ۲۰۱۱ ایکوموس ضمن اشاره به چالش ادغام میراث در توسعه پایدار، خواستار به رسمیت شناختن میراث به‌عنوان چهارمین رکن توسعه پایدار در کنار ستون‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی آن از سوی نهادهای بین‌المللی می‌شود (ICOMOS, 2011a).

در قطعنامه همایش پاریس در سال ۲۰۱۱ ایکوموس به‌طور واضح میراث روستایی را در نگاهی فراتر از مناظر و محیط روستایی مدنظر قرار می‌دهد. تأکید بر حفاظت از شیوه‌های کاربری اراضی، شیوه‌های کشاورزی سنتی، الگوهای سکونت سنتی، مهارت‌ها و فعالیت‌های صناعتی و دستی و روش‌های تولید انرژی، اهمیت وجوهی دیگر از زندگی پیوسته با روستا را آشکار می‌سازد. این بیانیه با تأکید بر بهره‌گیری مجددی که پیوستگی توزیع فضایی[۳۳] و عناصر عملکردی میراث روستایی را حفظ می‌نماید و حاشیه‌نشینی شهری را محدود می‌کند، تصریح می‌کند توسعه باید به «منظر تاریخی و الگوهای سکونت سنتی» احترام بگذارد. همچنین این سند حفاظت از میراث مصنوع، چه شهری و چه روستایی، معتبر و رسمی یا عامیانه و بومزاد که از کیفیت بالایی در مصالح اصیل، طرح و ساخت، معماری و حفظ کاربری‌های اصیل در پیوستگی با محیط فیزیکی و اجتماعی و فرهنگی برخوردار هستند، مدنظر قرار داده است (ICOMOS,2011b).

منشور اروپایی بر میراث روستایی برای توسعه پایدار سرزمینی در سال ۲۰۱۲ اولین منشور بین‌المللی[۳۴] است که به‌طور مستقل و مشخص بر روستا و میراث آن تأکید دارد. این سند محصول تجربیات اتحادیه اروپایی در پی یک سلسله اسناد از سال ۱۹۷۵ است.

در این منشور، میراث روستایی طیف وسیعی از حوزه‌های متنوع معماری، تاریخ، فرهنگ، تکنیک‌های بومی، منظرهای طبیعی و... را شامل می‌شود. تعابیر به کار رفته در این منشور برای میراث روستایی، حکایت از اهمیت و فراگیری نقش آن در حوزه‌های متنوع روستایی دارد. آن‌گونه که در متن سند، میراث روستایی به عناوین مختلف عامل «انسجام ارضی»، نیروی محرکه «توسعه فضایی پایدار»، عاملی برای «بزرگداشت زندگی اجتماعی»، «انسجام‌دهنده نسل‌های مختلف» و «تقویت‌کننده حس تعلق و هویت مردمان از طریق گفتگو» معرفی شده است. در فرازی از منشور به تهدیدات میراث روستایی در سه حوزه می‌پردازد. «میراث معماری و محیط مصنوع» را در خطر تغییر الگوی سکونت و خانه‌سازی می‌خواند، «میراث طبیعی و منظرهای روستایی» را از وجوه مختلف از جمله آسیب‌های محیط زیست در خطر می‌داند و «میراث ناملموس روستایی» را در خطر نوع نگرشی می‌بیند که با تأکید آن‌را «عقب‌افتاده» می‌خواند. بدین روی بالاترین سطح برنامه‌ریزان فضایی اروپا، خواستار تغییر نگرشی است که «سنت را در برابر پیشرفت قرار می‌دهد و عادت‌ها و مهارت‌های جامعه روستایی را منسوخ می‌خواند». (Council of Europe, 2012) زیرا براساس روح کلی این منشور، میراث روستایی مبنایی برای توسعه پایدار است. با چنین هدفی در فرازهای دیگر منشور بر ضرورت ارتقای آگاهی عمومی، آموزش نسل آینده و مشارکت ساکنان محلی در ارتقای میراث روستایی تأکید می‌شود. منشور با تأکید بر پرهیز از «نگاه موزه‌ای» به میراث، به‌کارگیری آن‌را به‌عنوان «میراثی زنده و پویا» که سرنوشت آن «تحول تدریجی»

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

است، مطمئن‌ترین راه برای تداوم آن می‌داند. در همین راستا روش‌های «تولید در مقیاس خرد روستایی» را به‌عنوان جایگزینی برای «تولید انبوه» پیشنهاد داده و برای حمایت از «اقتصاد در حال ظهور مبتنی بر میراث روستایی» به «حدود صلاحیت حرفه‌ای مشاغل مرتبط» و «آموزش جوامع در این‌باره» تأکید می‌کند (Council of Europe, 2012).

در بیانیه هوآنگژو در سال ۲۰۱۳ نیز یونسکو موضوع ارتقای توسعه پایدار از طریق توجه به فرهنگ و میراث فرهنگی را خاطر نشان می‌شود (UNESCO,2013). بیانیه فلورانس در سال ۲۰۱٤ نیز با تکرار چنین مضمونی همزمان با تأکید بر «حفاظت پایدار» خواستار به‌کارگیری رویکردهای چند رشته‌ای و «فرا رشته‌ای»[۳۵] در حفاظت شده است. این بیانیه به‌طور مفصل به ارزش دانش سنتی و مهارت‌های سنتی در توسعه پایدار پرداخته و خواستار تداوم ارتقاء و به‌کارگیری آن‌هاست (ICOMOS,2014).

جمع‌بندی و تحلیل تطبیقی دوره چهارم

در قرن جدید مطرح شدن دو موضوع بسیار مهم در اسناد حفاظت در ارتقای میراث روستایی و توجه کامل‌تر به آن مؤثر واقع می‌شود، یکی از آن‌ها رسمیت یافتن وجوه ناملموس و فرا کالبدی میراث و دیگری قوام یافتن مفاهیم پایداری و تأثیر و تأثر متقابل آن با حفاظت است. نگاهی به ارزش‌ها و تعاریف جدید اسناد این دوره در جدول شماره ٤ تصدیق کننده این ادعاست.

عنوان سند	تاریخ	نگرش سند به روستا	ارزش‌ها و تعاریف جدید	مهم‌ترین اصول و مبانی مرتبط با حفاظت روستا
روز بزرگداشت محوطه‌ها و یادمان‌ها – ایکوموس	۲۰۰۱	مختص حفظ روستاهای تاریخی	انطباق ارزش‌های روستای سنتی بر ایده‌آل‌های توسعه پایدار	– نگهداری الگوهای ابنیه و معماری روستایی در بستر اصیل – پرهیز از انحصار به رویکرد موزه های فضای باز
معاهده منظر اروپایی	۲۰۰۰	شامل مناظر روستایی	تجلی پیوند تمدن و طبیعت	– نگهداری مضمون و کاراکتر یک منظر، همتراز با ارزش‌های میراثی
راهنمای دیدبانی میراث روستایی اروپایی	۲۰۰۳	سندی با هدف مشارکت عمومی در حفاظت از روستا	– تلقی از ابنیه، محیط زیست و منظر به‌عنوان یک کل هماهنگ – ارزش اصالت و هویت ریشه‌های روستایی – ارزش تولیدات امروز به مثابه میراث فردا	– مشارکت جامعه در برنامه‌ریزی فضایی – برنامه‌ریزی پایدار روستایی – ارتقاء و به‌کارگیری میراث زنده روستایی – ضرورت زنده ماندن تکنیک‌ها، روش‌ها و دانش بومی برای حفظ، تغییر و نو کردن محصولات – میراث عامل و موتور محرک توسعه – اهمیت آموزش مهارت‌های میراث روستایی
معاهده میراث ناملموس یونسکو بیانیه های کیمبرلی، یاماتو، شیان و کبک	۲۰۰۳ تا ۲۰۰۷	عدم ذکر روستا	–میراث ناملموس –روح مکان – ظرفیت «جوامع محلی سنتی» در حراست از آن‌ها	–رویکرد یکپارچه برای حراست از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس – گردشگری انبوه خطری جدی برای روح مکان
بیانیه پاریس –ایکوموس	۲۰۱۱	روستا معادل شهر		– چالش ادغام میراث در توسعه پایدار – میراث رکن چهارم توسعه پایدار
قطعنامه همایش پاریس –ایکوموس	۲۰۱۱	سندی که در آن ایکوموس رسماً به میراث روستایی می‌پردازد.	شیوه‌های کاربری اراضی، شیوه‌های کشاورزی سنتی، الگوهای سکونت سنتی و روش‌های تولید انرژی مناظر تاریخی روستایی جنگل‌ها و گیاهان بومی	– استفاده مجدد از میراث مصنوع روستاها – ترویج «معاصرسازی» اجتماعی و اقتصادی. – پشتیبانی از کشاورزی سنتی و فعالیت‌های صناعتی در جهت حفظ مهارت‌ها – نگهداری و بازگرداندن مهارت‌های استفاده و تولید انرژی به روش‌های سنتی، پایدار و محلی
منشور اروپایی بر میراث روستایی برای توسعه پایدار سرزمینی	۲۰۱۲	مهم‌ترین و آخرین سند مختص میراث روستایی	« زنده بودن و پویایی» بروز دهنده مزیت سرزمین‌ها اتصال دهنده نسل‌ها تقویت‌کننده حس تعلق و هویت مردمان روستا	– پرهیز از «نگاه موزه‌ای» و ضرورت به‌کارگیری میراث روستایی و سرنوشت «تحول تدریجی» آن – حمایت از اقتصاد نو ظهور مبتنی بر میراث روستا – روش‌های «تولید در مقیاس خرد» – آموزش جوامع و افزایش دانش و توجه «جوانان و نسل آینده» با آموزش‌های عملی
بیانیه هوآنگژو –یونسکو	۲۰۱۳	روستا معادل شهر		– میراث فرهنگی (فرهنگ) قلب توسعه پایدار
بیانیه فلورانس –ایکوموس	۲۰۱٤	روستا معادل شهر	تأکید بر ارزش دانش سنتی برای توسعه ارتقای کیفیت زندگی	–تأکید بر منظر فرهنگی شهر و روستا – ضرورت رویکردهای چندرشته‌ای و فرا رشته‌ای – اشاره به «حفاظت پایدار»

ج ٤. مقایسه مهم‌ترین اسناد مرتبط با حفاظت روستا در قرن بیست و یکم.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

پذیرش میراث ناملموس در بالاترین سطح اسناد جهانی و تأکید بر حفاظت توأمان وجوه ملموس و ناملموس به‌واسطه جدایی‌ناپذیری ذاتی آن‌ها، مفهوم میراث را ارتقاء می‌بخشد و روستاها را به سبب ظرفیت‌های جوامع محلی و کیفیت‌های روح مکانشان در مرکز این نگاه فراگیر به میراث و حفاظت آن قرار می‌دهد. انطباق محیط روستایی سنتی بر ایده‌آل‌های توسعه پایدار و گسترش دوباره دایره ارزش‌های میراثی روستا راه را برای طلب نقش مهم‌تر میراث در توسعه پایدار تسهیل می‌کند. از سوی دیگر طرح مفهوم حفاظت پایدار و به‌کارگیری رویکردهای چند رشته‌ای و فرا رشته‌ای در حفاظت متأثر از قوام یافتن مفهوم پایداری است.

از این رو در یکی از مهم‌ترین اسناد اروپا به‌کارگیری، ارتقاء و ترویج میراث روستایی زنده با رهایی از نگاه موزه‌ای به میراث از یک سو و نگاهی که سنت را مقابل پیشرفت می‌داند از سوی دیگر، عامل و موتور محرکه توسعه پایدار معرفی می‌شود.

نتیجه

این مقاله در پی تبیین و تفسیر نسبت روستا با اسناد بین‌المللی حفاظت و میزان اهتمام به آن در سطح مبانی می باشد. براساس تحلیل‌های صورت گرفته مشخص شد:

– به‌طور کلی در سیر تطور اسناد، همزمان با روند تکاملی حفاظت، موضوع مفهوم میراث روستایی تکوین یافته و در مرکز توجه اسناد مذکور قرار گرفته است. عدم فراگیری و کفایت تعاریف اولیه با رسمیت یافتن میراث زنده، اهمیت یافتن سبک زندگی و کیفیت زندگی، ضرورت تداوم توأم میراث ناملموس و ملموس و اهمیت تداوم دانش و مهارت‌های سنتی در دهه‌های گذشته از روند تکاملی حفاظت از میراث روستایی خبر می‌دهد.

– در حالی که در اسناد اولیه، روستا تنها ظرف برخی عناصر میراثی محسوب می‌شد، در دوره‌ای ابنیه وابسته به روستا و کشاورزی به‌عنوان میراث روستایی شناخته شدند و امروزه روستا و طیف وسیعی از ارزش‌های زنده ملموس و ناملموس آن به‌عنوان بنیانی چندرشته‌ای و یک کل هماهنگ، مصداقی شایسته برای حفاظت شناخته می‌شود.

– در سیر تکاملی مذکور ماهیت ویژه میراث روستا به‌عنوان میراثی زنده، غیر تشریفاتی، طبیعی، ساده، بسیط و بوم‌زاد که در برابر مداخلات ظرافت و شکنندگی دارد، به رسمیت شناخته شده است.

– راهبردهای حفاظت کالبدی روستا در طول پنجاه سال در جهت حصول هماهنگی کلی با روح معماری سنتی محلی و منظر روستایی ارتقاء یافته است، لیکن این موضوع در صورتی به رسمیت شناخته می‌شود که تنها با پذیرش سرنوشت تغییر تدریجی و پرهیز از نگاه موزه‌ای، حفاظت کالبدی به‌عنوان بخشی از برنامه‌ای جامع و هماهنگ و چند جانبه‌نگر می‌تواند برای آینده روستاها مطلوب باشد.

– همزمان با طرح موضوع پایداری، ماهیت حفاظت ابتدا به‌عنوان امری میان–رشته ای پذیرفته شد، در سال‌های بعد اسناد حفاظت خواستار به‌کارگیری راهبردهای چندرشته‌ای در حفاظت شدند و در سال‌های اخیر از ضرورت رویکردهای فرا رشته‌ای سخن به میان آمده است.

– در حالی که اسناد اولیه در پی تحذیر و تذکر نسبت به تأثیرات توسعه بر روستاها بودند، به‌دنبال تغییر رویکرد توسعه، اسناد متأخر خواستار به‌کارگیری و ادغام میراث با توسعه پایدار هستند. براساس اسناد مذکور با ارتقای مفهوم میراث روستایی، حفاظت از آن در هماهنگی با توسعه پایدار قرار دارد و میراث

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

روستایی به‌عنوان عامل و موتور محرک توسعه خوانـده می‌شود. از این رو با خروج از انحصار میراث به ابنیـه و بافت تاریخی، ارتقاء و تداوم آن به‌عنوان امری زنـده و پویا مبنایی برای توسعه پایدار روستایی شده است.

پی‌نوشت

1.Lefebore

۲. به نقل از لونتال: «کسانی که پیش‌نویس قانون میراث ملـی را طرح نمودند، اعتراف نمودند که آن‌ها نتوانسـتند بـرای میـراث ملی تعریفی بیش از زیبایی یا هنر... طرح نمایند. پس ما تصمیم گرفتیم که بگذاریم میراث ملی خود را تعریف نماید.»(حجـت، ۱۳۸۰: ۷٦)

3.Cross- disciplinary
4.Multiplicity
5.Rural Development
6.Village, Hamlet, Rural heritage and Rural area
7.Excessive size
8.Rural environment
9.Villages and hamlets
10.Integrity

۱۱. در قالب‌های گردشگری، سفرهای آخر هفتـه و خانـه دوم ساکنان شهر

12.Town and country
13.a living monument
14.Tlaxcala
15.Vernacular

۱٦. اهمیت ابعاد و چگونگی خدمات عمومی موضوعی اسـت که پیش از این در بیانیه آمستردام و توصـیه نامـه یونسـکو نیـز تأکید شده بود.

17.Integrated conservation
18.Traditional rural architecture
19.Multidisciplinary basis
20.Reuse
21.Spirit of traditional architecture
22.Country side
23.Integrated
24.the rural and local gastronomic heritage
25.Rehabilitation and renovation

۲٦. این سند با عنوان Save our Historic villages بـه سـبب اهمیت ارتباط با موضوع روستا در اینجـا بررسـی شـده اسـت. سندی است که از طرف رییس ایکوموس آقـای مایکـل پتـزت (Michael Petzet) به کشورهای عضو اعلام شده است.

۲۷. «معماری روستایی سنتی که تنوع بسـیار فـراوانش حاصـل مصالح ساختمانی بوم آورد و سنت‌های کهـن صـناعات دسـتی کشورهاست، در چنان سازگاری ایده آلی بـا شـرایط محلـی و اقلیم رشد یافته است که منطبق بر چیزی است که امـروزه آن‌را توسعه پایدار می‌نامیم»(ICOMOS,2001)

۲۸. Open-Air Museum یا موزه‌های فضای باز، جـایی بـرای نمایش الگوهای معماری است که عموماً بر مبنـای جابـه‌جـایی آن‌ها از موطن اصلی سازماندهی می‌شوند. در ایران موزه میراث روستایی گیلان با مدیریت دکتر طالقانی چنین ساختاری دارد.

29.Landscape protection
30.Observation
31.Town -countryside balance

۳۲. تغییرات اقلیمی، گردشگری انبوه، کشمکش‌هـای جنگـی و توسعه شهری جوامع را به سوی تغییر شکل و فروپاشی می‌برند (بیانیه کبک).

33.Spatial distribution

۳٤. نسخه ۲۰۱۲ این منشور همچنان پیش نویس است. (draft edition).

35.Trans-disciplinary

فهرست منابع

– امین‌پـور، احمـد.(۱۳۸٦)، اصـول تـدوین منشـور قـوانین و مقررات حفاظتی و مرمتی بناها و مجموعه‌های تـاریخی ایـران، رساله دکتری، دانشگاه علم و صنعت ایران.

– حبیبـی، محسـن و مقصـودی، ملیحـه.(۱۳۸٤)، مرمـت شـهری، تعاریف، نظریه‌ها، تجارب، منشورها و...، انتشارات دانشگاه تهران.

– حجت، مهدی.(۱۳۸۰)، میراث فرهنگی در ایران، سیاست‌هـا برای یک کشور اسلامی، سازمان میراث فرهنگی کشور.

– طالب، مهـدی.(۱۳۸۳)، جایگـاه رشـته‌هـای مختلـف علـوم اجتماعی در مطالعات روستایی، نامه انسـان‌شناسـی، دوره اول، شماره ۵، ص ٦٤– ٤۰.

– طالب، مهدی و عنبـری، موسـی.(۱۳۸۵)، بررسـی جایگـاه و نقش مطالعات بین رشته‌ای در مطالعه جوامع روستایی با تأکیـد بر ایران، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۹، شـماره ۳، صـفحات ٥٤– ۳۵.

– فلامکـی، محمدمنصـور.(۱۳۷٤)، بـاز زنـده‌سـازی بناهـا و شهرهای تاریخی، انتشارات دانشگاه تهران.

– کوششـگران، سـید علـی‌اکبـر.(۱۳۸٦)، شناسـایی عوامـل و زمینه‌های مـؤثر بـر تبیـین منشـور حفاظـت میـراث روسـتایی، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علم و صنعت ایران.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]

- یوکیلتو، یوکا.(۱۳۸۷)، تاریخ حفاظت معماری، ترجمه محمدحسن طالبیان، خشایار بهاری، نشر روزنه، تهران.
-Council of Europe. (1975a), European Charter of the Architecture, www.icomos.org/en/charters-and-texts
-Council of Europe. (1975b), The Declaration of Amsterdam, www.icomos.org/en/charters-and-texts
-Council of Europe. (1979), on the rural architectural heritage, www.assembly.coe.int
-Council of Europe. (1985a), Convention for the protection of the Architectural Heritage of Europe, Granada, 3.X.1985,www. conventions.coe.int
-Council of Europe. (1989), The protection and enhancement of the rural architectural heritage, www.assembly.coe.int.
-Council of Europe. (1996), European Charter for Rural Areas, http://assembly.coe.int
-Council of Europe. (2000), European Landscape Convention , Florence, http://conventions.coe.int
-Council of Europe. (2003), European Rural Heritage Observation Guide, Ljubljana, http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/cemat/VersionGuide/Anglais.pdf
-Council of Europe. (2005), Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro, www.coe.int
-Council of Europe. (2012), The Pan-European Charter of rural heritage: for a sustainable territorial development, Draft Recommendation, www.coe.int
-Foley, Elleen. (2010), A conservation stratogy for sustaining the cultural significance of rural landscapes, Master Of Landscape Architecture ,the university of Guelph ,Canada
-ICOMOS. (1965), International Charter for the Conservation And Restoration of Monuments And Sites (The Venice Charter 1964), http://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf
-ICOMOS. (1981), Historic Gardens (The Florence Charter), www.international.icomos.org/charters
-ICOMOS. (1982), Tlaxcala Declaration on the Revitalization of Small Settlements , third Inter-American Symposium on the Conservation of the Building Heritage, www.icomos.org/en/charters-and-texts
-ICOMOS. (1987), Washington Charter, http://www.icomos.org/charters/towns_e.pdf
-ICOMOS. (1996), The Declaration of San Antonio , www.icomos.org/en/charters-and-texts
-ICOMOS. (1999a), International Cutltural Tourism Charter - Managing Tourism at Places of Heritage Significance, Ratified by the ICOMOS 12th General Assembly, www.icomos.org
-ICOMOS. (1999b), Charter on the built vernacular heritage, Ratified by the ICOMOS 12th General Assembly, www.icomos.org
-ICOMOS.(2000), Heritage @ Risk, www.international .icomos.org /risk/world_report
- ICOMOS.(2001), Celebrate the 18th of April, International Day for Monuments and Sites 2001, Save Our Historic Villages, http://international.icomos.org/18thapril/18april2001.htm
-ICOMOS. (2004), Report on the workshop held from 24 –26 october in kimberley, www.icomos.org
-ICOMOS. (2005), Xi'an Declaration On The Conservation Of The Setting Of Heritage Structures, Sites And Areas, Adopted in Xi'an, China by the 15th General Assembly of ICOMOS,www.icomos.org
-ICOMOS. (2008), The Quebec Declaration On The Preservation Of The Spirit Of The Place, www.icomos.org
-ICOMOS.(2011a) ,The Paris Declaration On Heritage As A Driver Of Development, www.icomos.org
-ICOMOS.(2011b) , Declaration of Paris Symposiom, www.icomos.org
-*ICOMSO.(2014).* The Florence Declaration on Heritage and Landscape as Human Values, , www.icomos.org
-Jokilehto, Jukka. (2005), Definition of cultural heritage, references to documents in history, ICCROM Working Group 'Heritage and Society
-Jokilehto, Jukka. (2008), On Definitions of Cultural Heritage, ICOMOS_ICLAFT, e-journal Vol1,www.siteresources.worldbank.org
-UNESCO. (1972), Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage, Adopted by the General Conference at its seventeenth session Paris, www. portal.unesco.org/culture
-UNESCO. (1976), Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas , The General Conference of the UNESCO, www. portal.unesco.org/culture
-UNESCO. (2003), Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage , meeting in Paris, , http://www.irunesco.org
-UNESCO. (2004), Yamato Declaration on Integrated Approaches for Safeguarding Tangible and Intangible Cultural Heritage, www. portal.unesco.org/culture/en/files/23863/.../Yamato_Declaration.pdf
-UNESCO. (2013), The Hangzhou Declaration Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-29]